

MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ DIN SĂLAJ ÎN TRE ANII 1918—1940

În condițiile existente la noi în țară la sfârșitul primului război mondial, a vieții tot mai împovărată a maselor populare și a întârzierilor manifestate de partidele de guvernământ de a trece la reforme larg democratice, absolut necesare în acea epocă, valul mișcărilor sociale se intensifică. Grevele se țin lanț pe tot cuprinsul țării. În 13 decembrie 1918 are loc greva tipografilor din București urmată de o mare demonstrație. Numai din martie și până în octombrie 1920 au loc 345 de greve, după ce în februarie 1920 avusese loc în București un miting la care participaseră 30.000 de muncitori. În aceeași zi, pe cuprinsul țării au mai fost organizate mitinguri de o amploare ceva mai mică în alte 22 de orașe. Punctul culminant al mișcării greviste de la noi din țară este greva generală din 20—28 octombrie 1920. Toate acestea arătau limpede necesitatea organizării la un nivel superior a partidului clasei muncitoare, care să conducă masele populare în lupta pentru satisfacerea revendicărilor lor, îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă.

În acest context Partidul Socialist din România hotărăște transformarea sa în partid comunist, în congresul din 8—12 mai 1921. Referitor la acest eveniment din istoria patriei și poporului nostru, tov. Nicolae Ceaușescu arăta: „Partidul comunist, continuator direct al mișcării revoluționare, socialiste, al partidului clasei muncitoare făurit în 1893, a dus mai departe și a ridicat pe un plan superior, în noile condiții ale dezvoltării României, lupta socială și națională”¹.

Momentul creerii Partidului Comunist Român, găsește Sălajul într-o situație cu nimic diferită de restul țării. Ziarul oficial al județului Sălaj „Meseșul” ce apărea la Zalău în repetate rânduri subliniază grelele stări de lucruri existente. La fel ziarul „Szilágy” (Sălajul) de limbă maghiară, surprinde în rândurile sale, în numărul din 19 august 1921 următoarele: „o parte a populației satului Treznea este răscolată. În seara zilei de 15 august 1921 cam 30—40 bărbați au atacat jandarmii trimiși de prefectură pentru a cerceta treierăturile. Numai cu ajutorul jandarmilor din satele vecine, cei trimiși de prefectură reușesc să facă față situației. Unii dintre răscolăți sînt arestați, alții reușesc să fugă”. Există, de asemenea, în Zalău o organizație a partidului socialist în anii imediat următori primului război mondial. Secția regională Cluj a Partidului Socialist din România trimite acestei organi-

¹ Ceaușescu, Nicolae, în *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, 8, București, 1973, p. 275.

zații un apel prin care cerea solidarizarea muncitorilor în timpul alegerilor parlamentare din 25—27 mai 1920. Iată ce se spune textual: „Către poporul muncitor, Tovarăși, Fraților! Acei ce cu brațele și meșteșugurile voastre făuriți toate uneltele... acei care vă munciți și vă trudiți prin fabrici și uzine, în pîntecele pămîntului și pe cîmpuri... voi orfani, ascultați aici! Sînteți chemați acum să alegeți pe cei care mîine vor alcătui legile țării... să alegeți pe bărbații aceia care vor lucra în Adunarea deputaților în numele vostru și pentru binele vostru. Programul partidului socialist este evanghelia vremurilor voastre! Cu dragoste frățească partidul socialist al muncitorilor și țăranilor. Editor Iosif Receanu. Cenzurat Grigoriu Rațiu“. Apelul a fost explicat la fabrica de cărămidă, în ateliere, pe stradă, în piață etc. de către liderii socialiști din localitate².

Pe linia încercărilor zadarnice întreprinse de autorități pentru împiedicarea extinderii mișcării revoluționare de masă, acestea dispun ca, Grădina Poporului din Zalău, localul unde muncitorii sărbătoreau încă cu mulți ani înaintea ziiua de întii mai ca și internațională a celor ce muncesc, să fie deschisă numai în 2 mai 1920, începînd de la orele 14,00, deși prin decret regal ziiua amintită fusese stabilită ca sărbătoare oficială³. Se intensifică încercările, la fel sortite eșecului, de a combate marxismul prin propagandă. În 10 februarie 1921 comandantul companiei de jandarmi din Zalău raporta confidențial prefectului despre propaganda antibolșevică întreprinsă de plutonul de jandarmi din Șimleu. În acest raport se arată că în satele plasei (Șimleu n.n.) a fost citită gazeta Tribuna în care erau publicate materiale împotriva clasei muncitoare⁴. Aceste măsuri luate de autorități ne dovedesc existența unei stări, cel puțin în forma ei potențială, revoluționare, de profunde nemulțumiri a maselor populare.

Concomitent cu aceste măsuri amintite și cu altele de acest gen, guvernele ce se perindau la cîrma țării sînt nevoite să facă și unele concesii. Astfel, cu data de 27 ianuarie 1921 secretariatul general din Cluj al ministerului de interne cerea prefectului județului Sălaj să nu pună piedici muncitorilor în organizarea lor, ca să nu se ajungă la sistarea lucrului în masă⁵.

În primăvara anului 1926 își face apariția în Zalău, Ersek Iuliu, de loc din oraș, muncitor zidar de profesie, expulzat din București pentru activitate comunistă. El va pune în orașul reședință de județ bazele nucleului comunist⁶. Ziarul „Meseșul“ din 18 iulie 1930 anunța: „secția din Zalău a Partidului Social-Democrat, unde activează și comuniști, organizează pentru 20 iulie 1930 o petrecere pentru a aduna bani necesari editării gazetei Munkás Újság (Ziarul Muncitorului)“.

Mișcarea muncitorească din acești ani nu era concentrată, însă, numai în Zalău ci și în alte centre. Un raport din 5 ianuarie 1933 informează, că în Șimleul-Silvaniei își desfășura activitatea o organizație a Partidului Comunist

² Arh. Stat. Sălaj, fond Prefectura jud. Sălaj, anul 1920.

³ Szilágyi (Sălajul), din 30 aprilie 1920.

⁴ Arh. Stat. Sălaj, fond Prefectura jud. Sălaj, dosar nr. 227/1921.

⁵ Idem, dosar numărul 187/1921.

⁶ Idem, anul 1926, vezi și „Zalăul pe treptele istoriei“ studiul semnat de prof. Gheorghe Perneșiu.

Român cu 50—60 de membri. Printre membrii acestei organizații era Iosif Hosu, Ștefan Hegheduș, Mauriciu Burcuș și alții⁷. Pentru activitate comunistă pe teritoriul județului Sălaj sînt urmăriți în acești ani Nicolae Goldberger din Someș-Odorhei, Ștefan Chelemen din Zalău, Carol Gherman și Grigore Băieș, muncitor croitor, născut în Giurtelecul-Șimleului⁸. Teama față de ideile comuniste a făcut, așa cum rezultă din unele rapoarte ale autorităților locale, ca revoluționarii de pe teritoriul județului să fie „în permanentă supraveghere”⁹. Numeroși muncitori au fost membri ai Sindicatelor unitare și ai altor organizații de masă, conduse nemijlocit de Partidul Comunist Român. În întreaga perioadă interbelică, comuniștii sălăjeni s-au aflat în mijlocul maselor muncitoare, în pofida măsurilor represive la care recurgeau autoritățile, au organizat și au condus lupta lor, au răspîndit numeroase materiale cu conținut revoluționar pentru a le înarma cu linia politică a P.C.R. S-a intensificat, în aceeași perioadă, lupta maselor țărănești. Frământările care au definit satul românesc în perioada aplicării reformei agrare de la 1921 au cuprins și județul Sălaj. Mulți țărani au fost profund nemulțumiți de felul cum s-a concretizat în practică această reformă. Parchetul Tribunalului din Zalău trimitea în judecată, la 6 aprilie 1925, pe lucrătorul agricol Toader Balota din Derșida, inculpat „pentru violență contra statului și propagandă contra legilor, pentru agitarea poporului” întrucît el și alții lucrători agricoli sau țărani nevoiași au declarat, că „întregul pămînt li se cuvine celor ce muncesc”¹⁰. Dealtfel, numeroase știri publicate în presa din epocă au relatat despre dese răzmerițe, care au avut loc în anii dintre cele două războaie mondiale, împotriva moșierilor și a autorităților locale. Printre puternicile acțiuni ale maselor muncitoare din Sălaj împotriva exploatării și asupririi se înscrie și greva minerilor din Cristolțel din anul 1939¹¹.

Toate acestea ne demonstrează fără putință de tăgadă, că masele populare din Sălaj n-au încetat nici o clipă lupta lor pentru o viață mai demnă, lipsită de exploatare și asuprire socială și națională. Idealul luptei lor, a conducătorilor acestei lupte, comuniștii români, socialiștii și alții se va materializa după eliberarea patriei noastre, în condițiile noii vieți deschisă de victorioasa insurecție de la 23 August 1944, a orînduirii socialiste.

IOAN TOMOLE

LA MOUVEMENT OUVRIÈRE DU SĂLAJ ENTRE L'ANNÉES 1918—1940

(Résumé)

Cette étude nous présente les plus significatifs aspects et moments de la mouvement ouvrier du Sălaj des ans 1918—1940. Alors dans Zalău a été une organisation de la parti socialiste et de 1926 une organisation de la parti communiste. Aussi dans la Șimleul-Silvaniei est dans cette époque une organisation de la Parti Communiste Roumain.

⁷ Arh. C. C. al P.C.R., fondul nr. 10, dosar nr. 2.668, fila 145.

⁸ *Idem*, dos. nr. 2.668 și 2.669.

⁹ *Idem*, dos. nr. 2.668, fila 58.

¹⁰ *Idem*, dos. nr. 2.666, fila 72.

¹¹ L. Tulai, în *Anale de istorie*, 24, 1, 1978, p. 106 și Arh. Stat. Sălaj, fond Prefectura jud. Sălaj, prefect-confidențiale, dos. nr. 104/1939.

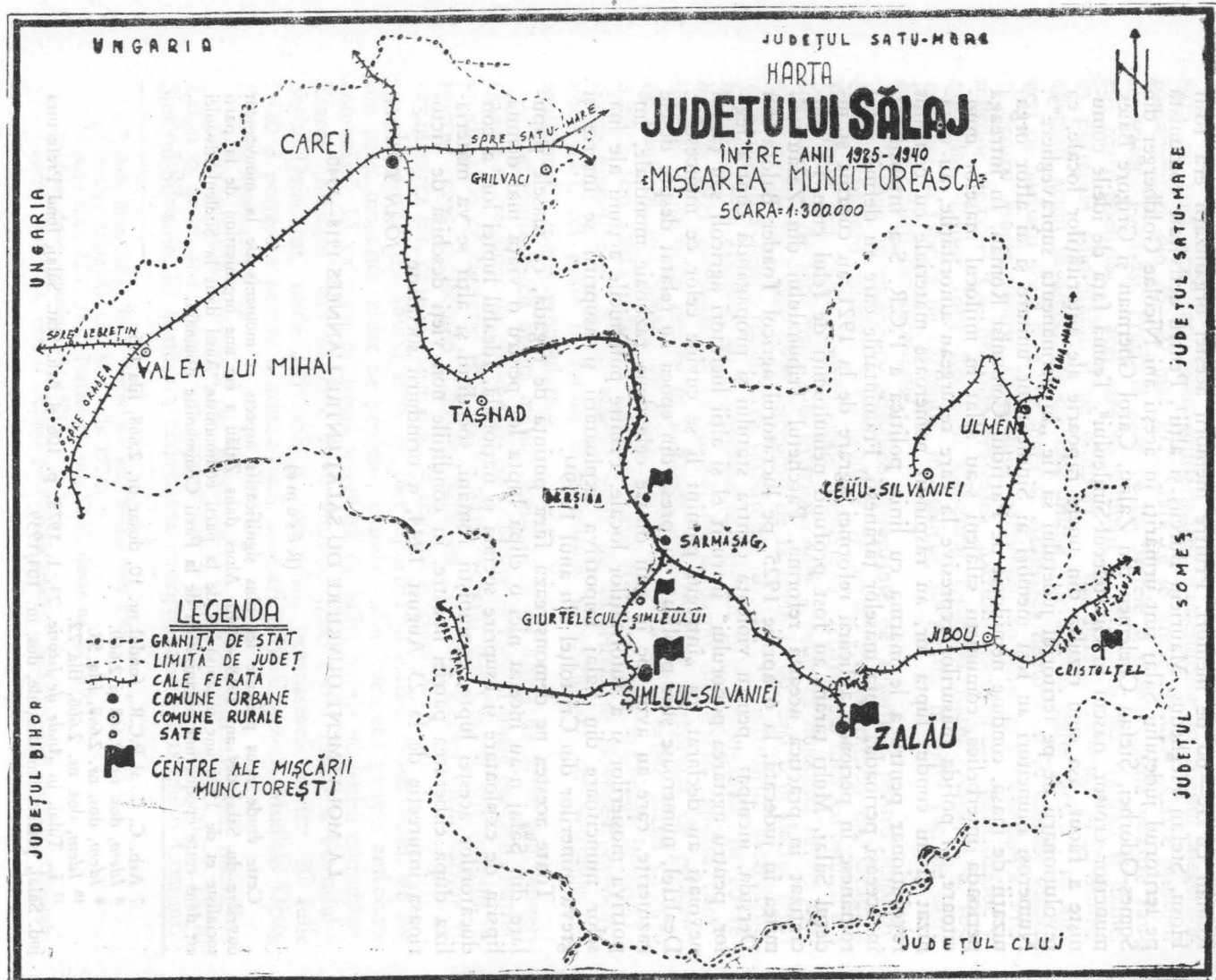

Fig. 1. Hartă a județului Sălaj între 1925-1940 cu centrele unde au funcționat organizații ale P.C.R.